

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Burggraafstraat (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018D295

Mei 2018

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: J. Decorte

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 2: Programma van maatregelen	4
2.1 Administratieve gegevens	4
2.2 Synthese	6
2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen.....	7
2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen	7
2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen	8
2.3.2.1 <i>Impactbepaling</i>	8
2.3.2.2 <i>Gemotiveerd advies</i>	8
2.3.2.3 <i>Programma van maatregelen</i>	11
2.3.2.3.1 Afbakening	11
2.3.2.3.2 Onderzoeksvragen	11
2.3.2.3.3 Onderzoekstrategie, methode en technieken	11
Deel 3: Bibliografie	15

FIGURENLIJST (2018D295)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van het kadasternummer (Bron: Geopunt).....	5
Figuur 2: Aanduiding van de nodige uitgravingen (bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Voorstel landschappelijke boringen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	12

TABELLENLIJST (2018D295)

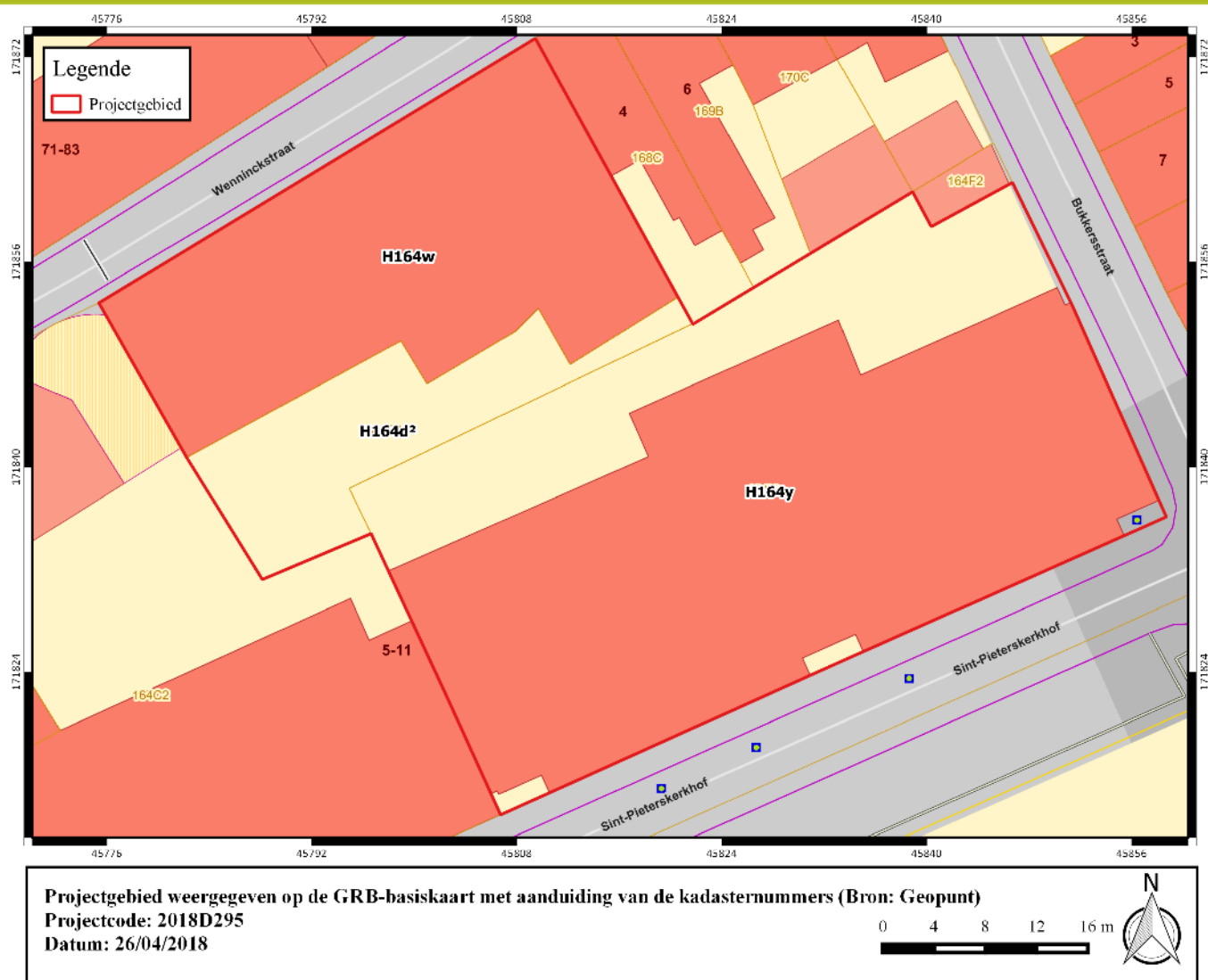
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	4
--	---

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer	Verstraete Bouw nv Zwaaiekomststraat 34 8800 Roeselare	
b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	/
	Postcode	8900
	Adres	Burggraafstraat
	Toponiem	Burggraafstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 45763 Y _{min} = 171805 X _{max} = 45870 Y _{max} = 171880
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ieper, Afdeling 1, Sectie H, nr's: 164w, 164d ² , 164y	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van het kadastrumnummer (Bron: Geopunt)

2.2 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een ruim aantal woonunits ter hoogte van de Burggraafstraat te Ieper. De onderzoekzone is op heden volledig onderkelderd tot een diepte van 17,94 – 18,44 m TAW. Ter realisatie van een nieuw ondergronds parkeercomplex worden de bestaande onderkelderingen uitgediept. De beschreven werkzaamheden kunnen een bedreiging vormen voor eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

Het plangebied is gelegen op de rechteroever van de Ieperlee.

Historisch situeert het plangebied zich binnen de semi-circulaire portus rond de Sint-Pieterskerk. Deze handelsnederzetting ontwikkelde zich in de loop van de 10^e eeuw en werd in 1127 verdedigd door een gracht. Mogelijk loopt het noordelijk deel van deze gracht doorheen het plangebied. Het noordelijke segment van voornoemde portus-gracht werd in de jaren '80 van de vorige eeuw waargenomen door J. Termote. Tijdens de waarneming werden handmatige boringen gezet, waardoor het profiel van de gracht gedeeltelijk gereconstrueerd kon worden, doch de onderste grachtvulling kon niet bereikt worden.

Historisch-cartografische bronnen geven bebouwing weer binnen de contour van het onderzoeksterrein. De onderzoekzone situeert zich precies ten noorden van de Sint-Pieterskerk met omliggend kerkhof en is gelegen binnen een bouwblok omgeven door de huidige Wenninckstraat, de Rijselstraat, de Burggraafstraat en de Bukkerstraat. De historische bebouwing concentreert zich langs de straatzijden. In 1801 vestigen de zusters van de ongeschoeide Karmelietessen zich in de Wenninckstraat. In het kader van ziekenzorg werd een ziekenhuis uitgebouwd met neogotisch getinte vleugel. Het gebouwenbestand werd in de jaren '60 verder uitgebreid tot de Burggraafstraat. Loopgravenkaarten geven een west-oost georiënteerd smalspoor weer ter hoogte van het plangebied.

Het bureauonderzoek heeft geen argumenten opgeleverd die verder archeologisch onderzoek overbodig maken. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek dient dan ook geconcludeerd te worden dat verder onderzoek noodzakelijk is.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Ieper Burggraafstraat.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek werd een specifieke archeologische verwachting opgesteld. Het projectgebied situeert zich ter hoogte van het noordelijke grachtsegment van de omwalling van de Sint-Pieters-*portus*. De aanleg van de gracht is vóór 1127 te situeren. Het ontstaan van de handelsnederzetting is vermoedelijk in de 10de eeuw te situeren. De bovenste vullingspakketten van de versterkingsgracht konden beperkt onderzocht worden tijdens een archeologische waarneming, uitgevoerd door J. Termote.

3° de waardering van de archeologische site:

De werfcontrole van J. Termote liet niet toe informatie te verzamelen over de aanleg of de gebruiksduur van de gracht. De vraag of deze gracht al dan niet teruggaat tot een natuurlijke waterloop kon evenmin beantwoord worden. De versterking van de *portus* bestond, behalve uit een brede gracht, tevens uit een aarden wal die zich aan de binnenzijde van de handelsnederzetting situeerde. Hiervan werden (voorlopig) geen sporen aangetroffen.

Wat de bewoning van dit stadsdeel na de demping van de versterkingsgracht betreft, wordt er momenteel van uitgegaan dat de opvulling van de gracht een instabiel, waterziek terrein had geschapen, waar pas vanaf de 17de eeuw bewoning tot stand kwam.

Het is onduidelijk of onder het niveau van de wederopbouwarchitectuur nog historische kelders aanwezig zijn.

De impact van de huidige bebouwing op de eventueel archeologische resten kan in deze fase van het onderzoek niet ingeschat worden.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet *in situ* bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde onderzoek, dat beschreven wordt in het hieropvolgende programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Momenteel kan slechts gesteld worden dat, indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, deze bedreigd worden door de geplande werken.

5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.2.1 Impactbepaling

Noordelijke bebouwing

Het maaiveld situeert zich op een hoogte van 20,40 m TAW. De noordelijk gelegen bebouwing is op heden onderkelderd tot een diepte van 196 cm-mv. (18,44 m TAW).

Centrale zone en zuidelijke bebouwing

De centrale zone en het zuidelijke gebouwenbestand zijn op heden onderkelderd tot een diepte van 246 cm-mv (17,94 m TAW).

Figuur 2: Aanduiding van de nodige uitgravingen (bron: Geopunt).

De opdrachtgever plant de realisatie van een ruim aantal woonunits. Centraal binnen het onderzoeksterrein zal een groenzone worden aangelegd. Er wordt een ondergrondse parking aangelegd over quasi de gehele oppervlakte van het terrein. Enkel ten zuiden van huisnummers 4,6,8 en 10 zal de bestaande onderkeldering niet uitgediept worden. De ondergrondse parking zal voor het overgrote deel worden aangelegd tot een diepte van 3,35 cm-mv (17,05 m TAW). In het noordoostelijk deel van de onderzoekzone zal de parking worden aangelegd tot een diepte van 481 cm-mv (15,59 m TAW). Ter hoogte van een liftput zal de uitgraving een diepte bereiken van 551 cm-mv (14,89 m TAW). De bestaande onderkelderingen worden aldus dieper gemaakt.

2.3.2.2 Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- Landschappelijk bodemonderzoek:

Cfr. CGP 7.3:

een landschappelijk booronderzoek kan altijd zinvol zijn indien een complexe landschappelijke situatie en bijgevolg een complexe verticale stratigrafie verwacht wordt. Ook als de verstoringshistoriek van het terrein niet duidelijk is, bijvoorbeeld indien blijkt uit het bureauonderzoek dat het terrein bebouwd geweest is maar geen plannen beschikbaar zijn of activiteiten plaats hebben gevonden waarvan niet duidelijk is in welke mate zij een ernstige impact hebben gehad op de ondergrond.

Er wordt geadviseerd om een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren. Dit bodemonderzoek dient in de eerste plaats de verstoringsgraad van de kelder aan de zijde van de Burggraafstraat in kaart te brengen. Wat is de impact van de bouw van de bestaande kelder? De kelder is gefundeerd op een netwerk van palen, met daartussen funderingsbalken. Heeft de nieuwe kelder een zodanige verstoring teweeggebracht, dat de nieuwe uitgraving geen ongeroerde lagen zal raken of is tussen de funderingsbalken nog vulling van de vestingsgracht bewaard gebleven? Kan het verloop van de gracht op basis van de boringen gereconstrueerd worden? Indien een vervolgetraject zich opdringt, wat is de te volgen opgravingsstrategie?

- Geofysisch onderzoek

Cfr. CGP 7.4:

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten.

In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Veldkartering

Cfr. CGP 7.5:

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein.

In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek

Cfr. CGP 8.4 en 8.5:

Een verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel eventuele afgedekte vindplaatsen in kaart te brengen door middel van een extensief boorgrid. In geval van een positieve verkenning kan met behulp van een waarderend booronderzoek in een intensiever grid de artefactenconcentratie gelokaliseerd en afgebakend worden. Op basis van de resultaten van deze onderzoeken kan eventueel overgegaan worden tot de aanleg van proefputten of een opgraving in functie van een bewaarde, afgedekte site. Dit impliceert dat deze vindplaatsen zeer kwetsbaar zijn en dat ze moeten gezocht worden op locaties waar de bewaringskansen hoog zijn. Bijvoorbeeld waar geen of nauwelijks landbewerking heeft plaatsgevonden, in afgedekte depressies, rivierrassen, onder plaggendecken etc.

In het geval van het plangebied Ieper Burggraafstraat is een archeologische boorcampagne niet aangewezen. Er is in deze geen sprake van een afgedekte site.

- Proefsleuven en proefputten:

Cfr. CGP. 8.6:

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

Door de specifieke omstandigheden op het terrein en de uitvoeringswijze van de geplande werken is het niet mogelijk om proefsleuven of –putten aan te leggen.

Na afweging van de hierboven vermelde onderzoeksmethodes, wordt geadviseerd om over te gaan tot een uitgesteld landschappelijk bodemonderzoek. Het bureauonderzoek heeft geen argumenten opgeleverd, die een landschappelijk bodemonderzoek overbodig maken.

De aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het uitgesteld landschappelijk bodemonderzoek, haaks op de Burggraafstraat, is mogelijk na de afbraakwerken met behoud van het vloerniveau. Het vloerniveau, waarop het landschappelijk bodemonderzoek zal uitgevoerd worden, is bij aanvang van het onderzoek vrij van grondwater, puin of andere obstakels.
- nuttig: Gelet de verwachting is de beschreven onderzoekssequentie de meest geschikte manier om de verwachte archeologische resten in kaart te brengen om vervolgens de impact van de geplande werken hierop te kunnen bepalen. Indien het landschappelijk bodemonderzoek geen vullingspakketten van de versterkingsgracht aan het licht brengt, kan het archeologisch onderzoekstraject tot deze fase beperkt blijven en volgt geen vervolgonderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een uitgesteld landschappelijk bodemonderzoek is de enige manier om op een veilige en efficiënte manier een archeologische evaluatie te maken en een gegrond advies te formuleren m.b.t. een eventueel vervolgonderzoek.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. *In situ* bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt archeologisch onderzoek noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 *Programma van maatregelen*

2.3.2.3.1 *Afbakening*

Het advies heeft betrekking op het volledige projectgebied, met een totale oppervlakte van 2619m² (Figuur 1).

2.3.2.3.2 *Onderzoeksvragen*

Het landschappelijk bodemonderzoek dient minimaal een antwoord te geven op onderstaande vragen:

- Wat zijn de waargenomen bodemhorizonten onder de bestaande keldervloer, beschrijving + duiding
- Is er sprake van een uitgesproken verstoring onder de bestaande keldervloer?
- Kan de moederbodem bereikt worden?
- Wat zijn de implicaties van de waarnemingen op archeologisch vlak?
- Is de gracht rond de Sint-Pietersparochie herkenbaar in de boorprofielen? Indien ja, wat is de geschatte begrenzing van de gracht in oppervlakte en diepte?
- Zullen de geplande werken de gracht verstoren? Indien ja, is een verdere archeologische begeleiding van de graafwerken relevant? Indien ja, wat is de meest aangewezen strategie tijdens de werfbegeleiding?

2.3.2.3.3 *Onderzoekstrategie, methode en technieken*

Het plangebied betreft een site met een verticale stratigrafie.

De oppervlakte van het te inventariseren terrein bedraagt 2619m².

Voor de locatie Ieper Burggraafstraat wordt, omwille van voorgaande argumentatie, een uitgesteld landschappelijk bodemonderzoek als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven.

Dit impliceert dat:

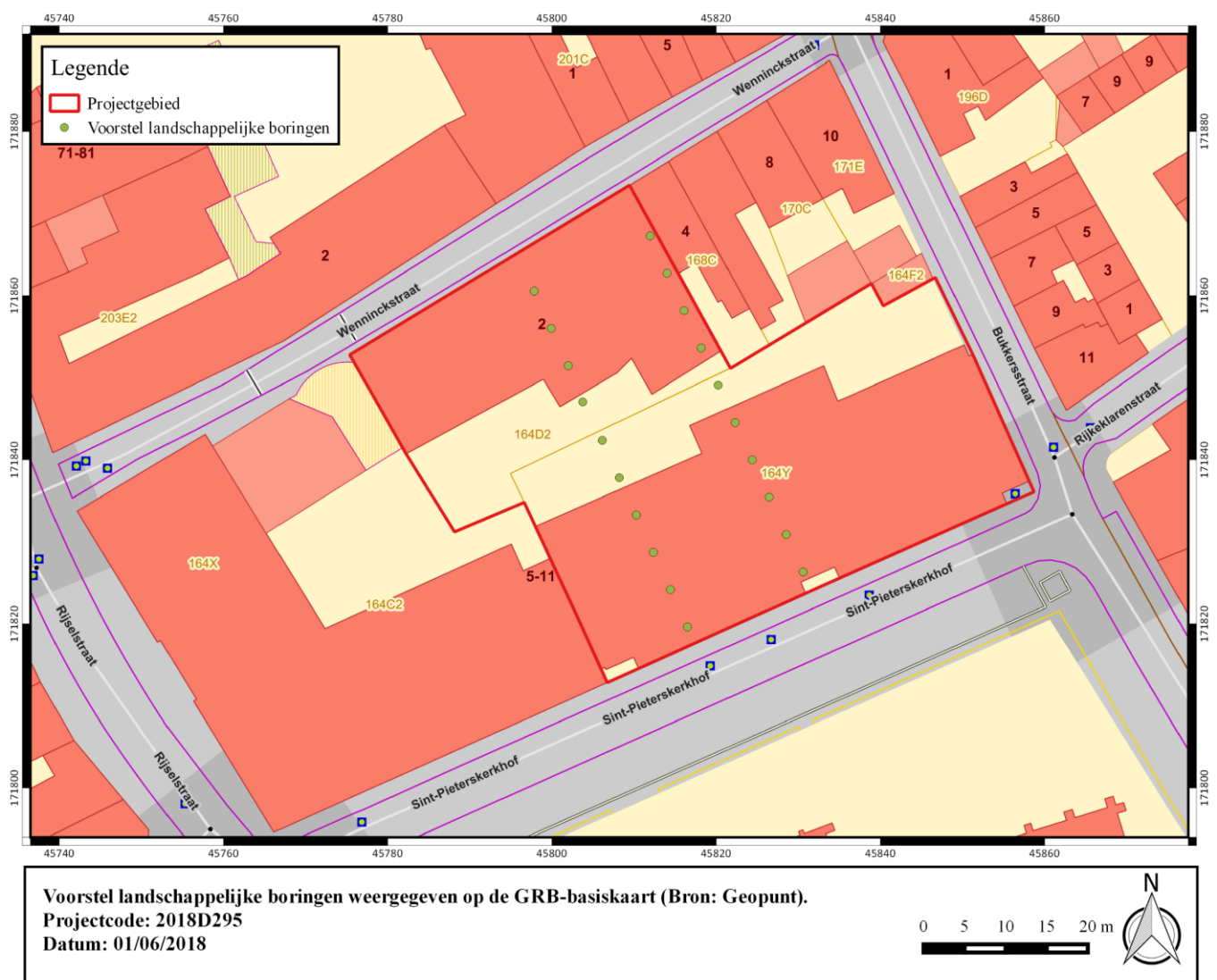
- Het landschappelijk bodemonderzoek pas van start kan gaan, na de sloop van de huidige bebouwing. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Alle muren die zich binnen de begrenzing van het projectgebied situeren, kunnen zonder archeologische begeleiding gesloopt en verwijderd worden tot op het maaiveld met behoud van afdek kelder. Na plaatsing en verankering berlinerwand wordt afdek kelder afgebroken. De machinale boringen kunnen aansluitend uitgevoerd worden.
- Het vloerniveau is bij aanvang van het landschappelijk bodemonderzoek vrij van grondwater, puin of andere obstakels én gemakkelijk toegankelijk voor de uitvoering van het bodemonderzoek.
- Er een periode van max. 3 weken voorzien wordt tussen de uitvoering van het landschappelijk bodemonderzoek en de formulering van het advies.
- Indien blijkt dat de resultaten van het archeologisch vooronderzoek van die aard zijn dat er een archeologisch vervolgtraject uitgevoerd moet worden, er geen bouwactiviteiten kunnen plaatsvinden ter hoogte van de huidige onderzoekszone vooraleer het archeologisch onderzoek volledig afgerond is, tenzij na toestemming van de verantwoordelijke erkend archeoloog. De opgravingsstrategie voor een eventueel vervolgtraject wordt bepaald door de erkend archeoloog.

2.3.2.3.3.1 *Landschappelijk bodemonderzoek*

Het landschappelijk bodemonderzoek heeft in de eerste plaats de bedoeling een inzicht te verwerven in de bodemopbouw en de bewaringstoestand van het plangebied. Verder dient nagegaan te worden wat de implicaties zijn voor de uitvoering van het voorgeschreven onderzoekstraject. Zijn er nog resten van de oude vestingsgracht aanwezig en, indien ja, zullen deze geraakt worden bij de geplande werken?

Het landschappelijk bodemonderzoek dient uitgevoerd te worden conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk artikels 7.3.1 en 7.3.2.

Gezien de specifieke omstandigheden van het projectgebied wordt geadviseerd om het landschappelijk bodemonderzoek machinaal uit te voeren vanaf het niveau van de keldervloer van het te slopen gebouw langs de Burggraafstraat. De boringen worden zo ingeplant dat ze het mogelijk maken de onderzoeksvragen vlakdekkend te beantwoorden. Er wordt geadviseerd om de boorraaien haaks op de Burggraafstraat in te planten, haaks op de vermoedelijke loop van de vestingsgracht. De exacte locatie van de boringen wordt bepaald bij aanvang van het landschappelijk bodemonderzoek, bij voorkeur aan de hand van het funderingsplan van de bestaande kelder. Dit plan werd ter beschikking gesteld door de bouwheer. De onmiddellijke nabijheid van funderingspijlers en -balken dient vanzelfsprekend vermeden te worden.

Figuur 3: Voorstel landschappelijke boringen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Concreet wordt geadviseerd om 2 boorraaien te voorzien; de interval tussen de boringen bedraagt 5m. Elke boorraai bestaat uit 10 boringen. Daarnaast worden nog 4 bijkomende boringen voorzien. De veldwerkleider bepaalt of de bijkomende boringen gezet worden en, indien ja, waar ze ingeplant dienen te worden. Er wordt geadviseerd om de bijkomende boringen in te zetten op de overgang van de gracht naar de oever. Wanneer duidelijk vastgesteld kan worden dat de noordelijke oever bereikt is, vervallen alle meer noordelijk gelegen boringen in de boorraai.

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt, indien mogelijk, uitgevoerd tot de bodem van de vestingsgracht.

Aangezien het landschappelijk bodemonderzoek tot nut heeft de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied te evalueren in functie van de archeologische implicaties, dient het boorresidu niet gezeefd te worden.

D. Eindcriteria

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt als succesvol beschouwd, indien dit onderzoek uitgevoerd werd conform de Code van Goede Praktijk en er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van het landschappelijk bodemonderzoek gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Uitvoeringstermijn

Hieronder een inschatting van de maximale doorlooptijd.

- Landschappelijk bodemonderzoek: 3 werkdag
- Verwerking landschappelijk bodemonderzoek: 4 werkdagen
-

G. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

-een veldwerkleider (onder begeleiding van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider voldoet aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk. Hij/zij heeft minimaal 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

-een aardkundige, deze aardkundige begeleidt de waarnemingen tijdens het landschappelijk bodemonderzoek. Hij/zij heeft ervaring met onderzoek in stadscontexten en rapporteert over het landschappelijk bodemonderzoek.

Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet onder toezicht van de erkende archeoloog.

H. Risicofactoren

Indien het vloerniveau vrij is van puin en obstakels en vrij toegankelijk is, zijn er geen risicofactoren gekend.

I. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van het archeologisch vooronderzoek worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt